

Средно училище “Христо Ботев” – гр. Сапарева баня
2650, гр. Сапарева баня, ул. “Княз Борис” № 3, тел. 0883330147, e-mail: info-
1000009@edu.mon.bg

УТВЪРЖДАВАМ:

ДИРЕКТОР:

/Емилия Гелева/

МЕХАНИЗЪМ

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО
в Средно училище “Христо Ботев” - гр. Сапарева баня

Разработен, съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017г.

на Министъра на образованието и науката,

приет на заседание на ПС на 09.09.2026г.

утвърден със заповед на Директора №//г.

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ?

СУ “Христо Ботев ” - гр. Сапарева като институция баян има задължението и отговорността да осигури интелектуалното, емоционалното, социалното и духовното-нравственото и физическото развитие в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите на учениците, като осигурява позитивен и организационен климат, като определи мерки и реализиране на адекватни дейности по преодоляване на проблемното поведение свързано с агресия, насилие и проявите на тормоз сред тях.

Еден от най-важните моменти в живота на всяко дете е постъпването в училище, както и срещата му с учителите и връстниците. Така институцията оказва дълготрайно влияние върху живота на подрастващите и изпълнява основна цел те да бъдат щастливи и да израснат отговорни личности.

Изграждането на позитивна образователна среда е въпрос на институционална култура и поддържане на взаимовръзка между страните в образователния процес. Тя изисква ангажираност и последователност от целия екип, включително и от помощния персонал.

Ефективността на образователната политика на институцията за противодействие на проблемното поведение и за превенцията на тормоза и насилието включва:

- изграждането на позитивен психологически климат чрез грижа и подкрепа на всеки ученик
- укрепване и сътрудничество със семействата на учениците
- отговорност на родителите за поведението и обучението на техните деца

Агресивната реакция, агресивното действие или поведение, проявите на тормоз или насилие могат да бъдат резултат от различни фактори като:

- индивидуални особености – равнище на развитие на когнитивни особености ;
- социални особености – репертоар за справяне в конфликтни ситуации, нагласата към другите, адаптивността и самооценката и влиянието на семейната среда и стила на възпитание.

Образователната среда, както и семейната, са в тясна връзка с поведенческите, емоционално-психологическите възпитателни проблеми на подрастващите. В тази връзка, ако приемем, че семейната среда е фактор, формиращ емпатия, толерантност към различието, приемане на чуждата гледна точка, стабилна самооценка и добро самочувствие, то училището е мястото, където тези умения се прилагат, развиват и намират своето потвърждение. От своя страна класната стая, училищния двор и тоалетната са добър терен на учениците за да постигнат своите цели, свързани с репутация и авторитет.

През учебната 2025/2026г., бе работено по НП “Без агресия за сигурна образователна среда” Мозул 3 Социално емоционално образование за учениците от начален етап, което обогати опыта на педагогическите специалисти участвали в

програмата, развиване на социално емоционални компетенции – себепознание, саморегулация, социална осъзнатост, умения за взаимоотношения с другите и отговорно вземане на решения.

Този процес се осъществи в социално- емоционално обучение във факултативните часове, като нов иновативен метод, с реуализирането на дейности да изцграждането на добри практики за работа.

Крайна цел на работата бе развиване на благоприятен психо климат в групата/ класа, взаимоотношения базирани на доверие, толерантност, емпатия, и повишаване на цялостната мотивация в учебния процес.

Етимологично думата агресия произлиза от латинската дума “aggressio” “тръгвам към нападение, атака” и описва индивидуално или колективно действие, поведение, насочено към нанасяне на физическа или психическа вреда, или унищожаване на друг човек или група хора.

Опитът сочи, че проявата на агресия може да бъде резултат от етнически, социални и индивидуални различия; наличие на вярвания, които оправдават агресия и насилие; възприети и затвърдени от обществото модели на агресивно поведение; незначителност и неуважение към другия; неразбиране и пренебрегване на негови основни емоционални и социални потребности, както и разнообразието от потенциални конфликтни ситуации. Всичко това ражда болка, гняв, а враждебността, отмъщението определят посоката на реакция за справяне, поради отсъствието на конструктивни стратегии за разрешаването им.

Насилието и тормозът в училище обхващат широк спектър от прояви. Тези явления са със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват и наблюдават. Последиците от насилието и тормоза в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най- точно на явлението, е “тормоз” (“bullying”).

Ключът към среда, в която учениците се чувстват сигурни, подкрепени, оценени, и поощрени, както и отговорни за всички форми на агресивно поведение е канализирането им в правилна посока.

Според А. Buss 1961г., агресивните реакции имат две общи характеристики – отговор на неприятен стимул и междуличностен контекст и биха могли да бъдат описани в три скали:

- физическа – вербална
- активна – пасивна
- пряка – косвена

Качеството във взаимоотношенията родител-дете са в основата на редица изследвания за агресивното поведение. Именно в семейството протича първоначалната социализация, която определя последващата включване на младия човек в социалната среда. От отношението, което получава от значимите хора, наблюдението на връзката между родители, от начина по който възприемат хората от външното обкръжение , детето учи поведение и формира отношение към обкръжаващата го действителност, която се запазва през периода на израстване и зрялата възраст.

Редица автори посочват, че агресивните деца по правило израстват в семейства, в които дистанцията е много голяма, родителите negliжират развитието на децата си, техните потребности и нужди, липсват топлина, сигурност и обич.

Агресивното поведение се разглежда като комплексен феномен и най- често се определя като в два основни подтипа - импулсивно и планирано. В съдържанието на импулсивното е заложен бързият отговор на ситуативна провокация, съпроводен със загуба на контрол на импулса. Планираното агресивно поведение е обмислено или преднамерено действие без непосредствена провокативна ситуация.

В така изложените факти можем да разглеждаме агресията като даденост, заложена в инстинкта за оцеляване и приспособяване, агресивността като качества, което съществува в спектъра на човешки особености и агресивното поведение като способност да се използват в смисъла на провокативно поведение или на деструктивност, насочена към удовлетворяване на потребностите от доминиране.

НАСИЛИЕ

Детството и юношеството като периоди в развитието, дават възможност да се проследи процесът от първите прояви до развитието и затвърждаването на насилието като форма за постигане на резултат. Особено при юношеството, е че само по себе си то предполага непокорство, промени и уязвимост. В тази връзка е от значение умението да се отличат характеристиките на възрастта от симптомите, подсказващи насилие.

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна , училищна и социална среда.

Факторите според В. Златанова провокиращи и затвърждаващи насилие, може да бъдат разгледани в пет основни групи:

- индивидуални - безпокойство, тревожност, повишена емоционалност, специфичен темперамент, склонност към рисково поведение, трудности при контрол над импулса (самоконтрол) и др.
- семейни – непълните семейства, отделянето на децата от родителите, родителско насилие, семейни конфликти, неуместни и неподходящи възпитателни и дисциплиниращи мерки, ролята на семейството като криминален модел, значението на емоционалната атмосфера в семейството.
- • училището – ученици, изложени на насилие в училище могат да реагират като не ходят на училище и останат в къщи, или с носене на оръжие в училище за да се защитават.
- • приятелски кръг - риск да ползват насилие се открива както при тези, които имат слаби социални връзки, отхвърлени са от връстниците или са непопулярни в училище, така и при тези, които са с антисоциални и девиантни приятели.
- • общността – обкръжаваща социална среда, престъпност, лесен достъп до наркотици, бедност, нестабилност.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

Всяко удряне, ритане, щипане, болезнено раздрусване, изгаряне, хапане, душене и т.н. Физическото насилие включва също преднамерено даване на неподходящи лекарства, алкохол, или вещества, предизвикващи зависимост.

Физически белези като индикатор за насилие са: натъртени места с формата на пръсти или предмети върху различни части на тялото, натъртвания с различен цвят, кръгли изгаряния като от цигара, насинени очи, следи от ухапване, счупвания на кости и др.

Поведенчески признаци - детето реагира с безпокойство при контакт с възрастен, крайности в поведението, страх да се прибере у дома, притихнало изучавайки обкръжението, празно или студено вторачване, едносрични отговори, неправилна представа за себе си и др.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

Системна критика, засрамване, унижаване, порицаване, заплахи, подигравки, предизвикване на страх и безпокойство, у ученика, постоянно недоволство от неговото поведение или съзнателно дистанциране и пренебрегване на молбите за помощ, за внимание, за насърчаване.

Признаци за емоционално (психическо) насилие са: затвореност, изолираност, липса на желание за контактуване с връстници, резервираност към възрастните, агресивно поведение или поведение насочено към привличане на вниманието - непослушание, преднамерено цапане, или подмятане, агресивност към другите, избухвания и изблици, самонараняване, регрес (връщане към по-ранна възраст) нехарактерно поведение за възрастта, бягства, липса на желание да участва в занимания на групата, загуба на доверие, занемарен външен вид и др.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световната здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

Сексуално общуване с дете, извършено от член на семейството или от човек, който се грижи за него, което е опасно за физическото развитие и за психиката на детето. Действията биват: сексуални полови отношения, изнасилване, докосване, галене или целуване на детето със сексуален характер и с цел сексуално задоволяване, детска порнография, детска проституция, показване на детето на порнографски материали с цел сексуалната стимулация на детето, въвличане на дете в сексуални действия с други възрастни или деца, неприлично/цинично излагане, показване на детето.

Всеки работещ с деца е длъжен да сигнализира, ако получи информация или стане известно за дете обект, жертва на сексуално насилие. В последните години на базата на увеличения брой деца ползватели на интернет профили са потенциално застрашени от риск на злоупотреби.

Белези за сексуално малтретиране:

- възпаления, зачервявания, охлузвания и порязвания около генеталиите
- неудобство или трудност при вървене или седене

- нежелание за преобличане – в часовете по ФВС
- натрапчиво чувство за замърсеност – непрекъснато миене или къпане или обратното, отбягване на банята
- сексуални познания и/или поведение, необичайни за възрастта на детето
- проекция на сексуални сцени в рисунки или при игра с други деца, в които се демонстрират познания нехарактерни за възрастта
- бягство, тревожност, отчаяние
- страх от определени възрастни, избягване на други деца
- гняв, враждебност, агресия към възрастните и други деца
- проблеми/влошаване в поведението и успеваемостта в училище
- избухване на детето, демонстрации за привличане на вниманието, силни емоционални изблици, спонтанен плач

„Пренебрегване” е неуспехът на родителя, настойника, или лицето, което полага грижи за детето, за да осигури грижи в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е способен да го направи.

Занемаряване се наблюдава, когато родителите не посрещат основните потребности на своето дете - храна, дрехи, топлина и медицински грижи и го оставят без надзор. Те може да пренебрегват нуждата на детето от обич и привързаност, и да го оставят да присъства на сцени на насилие, да му разрешат да употребява наркотици и алкохол. Друга форма на незаинтересованост на родителите към успеваемостта на детето в училище, липсата на грижа за неговата подготовка, снизходително отношение към постоянните или чести бягства от училище.

Индикатори за наличие на пренебрегване:

- тегло и ръст под нормата за възрастта на детето
- детето може да изглежда слабо и да има нездрав общ вид, да е апатично, бледо и занемарено
- детето е гладно, нахвърля се и преяжда, когато получи храна
- ниско ниво на лична хигиена – мръсни дрехи, некъпано тяло, и коса, силни обриви
- чести детски болести – настинки, кашлици
- болести, травми, за които не са положени грижи
- неподходящо облекло при тийнейджърите

Към пренебрегването/ неглижирането се отнася и синдром на родителското отчуждение - нарушение в детското развитие в контекста на спора за родителските права при развод. Най-често възниква в резултат от целенасочено проведена кампания по отчаяние на единия родител. В тази ситуация майката или бащата влиза в ролята на “отчуждаващ” и последователно и умишлено упражнява манипулация върху детето по отношение на другия родител. Като следствие той е поставен в ролята на “отчужден”.

Насилието може да бъде от възрастен към дете, между децата и от дете към възрастен.

Какво е тормоз?

Специфичен вид насилие и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Тормозът между връстниците се разглежда от много автори като групов феномен. Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в

отсъствието на възрастни. Дан Олвеус определя тормоза като сбор от **съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик или група.**

Тормозът, независимо от това, как се упражнява, е много сериозно, оставащо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът, не спира от само себе си, без външна намеса.

Тормозът е поведение, което е злонамерено, съзнателно насочено към избрана жертва с цел да ѝ се причини болка, унижение и страдание.

Тормозът се извършва от позицията на силата – тормозещия има предимство (физическо или подкрепяща група приятели). Повтаря се многократно и не се използва агресивен акт.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики:

- злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира;
- повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие. Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

Физически тормоз, например блъскане, щипане, разрушаване, удране, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.

Психически тормоз, например подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, повреждане на лични вещи, кражба и хвърляне с цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.

Сексуален тормоз - представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

“Кибер тормоз” и “кибер насилие” са насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Определя се като онлайн поведение, чрез което се упражнява насилие над други потребители. Съвременните технологии и биват използвани за малтретиране, заплашване и унижаване, разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на дете с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Онлайн насилието е разрастващ се феномен, който обхваща все по-голямо разнообразие от платформи, устройства и уеб сайтове.

Ако дете е въввлечено в рискова ситуация онлайн, това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат дори по-унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по-голям кръг хора.

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата и учениците.

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладяни от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

Игра когато децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

В много случаи проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Следователно усилията за справяне с насилието от деца на деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на физическото и психическо насилие включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставане без протест да се прави каквото и да и-било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общи занимания в училище, ниска самооценка;

- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да среща косата си);
- психосоматични симптоми, като болки в стомаха, главоболие, гадене и др.,

Разпознаване на сексуално насилие:

- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст);
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

1. Принципи, ценности, философия

Политиката за превенция и интервенция на насилието и тормоза се основава на споделени ценности, философия, норми, правила и традиции за участие и взаимодействие на директора, педагогическия и непедагогическия персонал, родителите, децата и учениците в изграждането на сигурна среда.

Основни цели на политиката за превенция и интервенция:

- подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
- изграждане на позитивен организационен климат;
- утвърждаване на позитивна дисциплина;
- развитие на училищната общност;
- осведоменост на всички ученици, че насилието е неприемливо поведение;
- разработвана система за превенция за работа с учениците и възпитаване у тях на уважение и толерантност към различията, етика във взаимоотношенията, приемливо и неприемливо поведение и как да се реагира на неприемливото;
- разработена система за интервенция – правила и процедури при всяка една проява на насилие и тормоз, включително и сигнализиране;
- разработена система за предоставяне на подкрепа за пострадалите в ситуации на насилие и тормоз;
- развиване устойчива система за изграждане на капацитет у всички ученици под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с външни за училището организации;
- механизъм за проследяване на ефективността от дейностите по превенция и интервенция;

В допълнение на принципите в системата на предучилищното и училищното образование, цитирани в чл. 3, ал. 2 от ЗПУО политика за сигурна образователна среда, следва да се базира и на следните специфични принципи:

- Позитивна култура и климат които приемат различието и разнообразието и се базират на принципите на приобщаващо образование, дават възможност за развитие на сигурна среда, в която децата открито споделят и обсъждат теми свързани с насилието. Насърчават взаимоотношения на уважение сред цялата общност;
- Ефективно лидерство - споделено разбиране за насилието и тормоза и последиците; подкрепа и мотивиране на децата и служителите, в т.ч. информирани, обучение, консултиране, супервизия и изграждане на капацитет за справяне с насилието; въвеждане на образователни стратегии и дейности за превенция (вкл. мерки по информирани) които:
 - развиват емпатия, уважение и резилианс сред децата
 - ясно адресират агресивно поведение
 - изграждат нулева толерантност към всички форми на насилие.
 - Системност и регулярност при вписване, изясняване и прилагане на мерки и последващи действия в случаи на насилие и тормоз.
- Координация и последователни усилия от страна на училището за изграждане на мрежа от взаимовръзки и взаимодействия за изграждане на по-сигурна среда.
- Партньорство с родителите – непрекъсната оценка и проследяване ефективността на цялостната политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз.

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в СУ “Христо Ботев” е прилагането на цялостен училищен подход, прилагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и съдействие на сигурна училищна среда. Изграждането на защитна мрежа поставя ясни граници за формирането на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище.

За ранното откриване на причините за насилие в училище, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата в училище и които допринасят за проявите на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение , в СУ “Христо Ботев” се полагат системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията:

За сигурна образователна среда и нулева толерантност към насилие и тормоз са необходими:

Системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията.

Подобряване на физическата среда (с фокус върху стаите, общите помещения за хранене – столовата и бюфета, както и санитарните помещения), която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на групата/класа като общност.

Работа с нагласите към ученето, които намаляват съревнователния елемент между децата за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в

общността на групата/класа, както и проектно-базирано обучение, включително и изнесени дейности, които дават отлични резултати в тази посока.

Последователни стъпки към разбиране на последиците от насилието и тормоза и мерки за подкрепа на децата за справяне с неприемливото поведение, които не наблягат на наказанието.

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище/клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

За преодоляване на проблемното поведение на детето или ученика и за справяне със затрудненията му с приобщаването в образователния процес и в институционалната среда, с участието му в дейността на институцията и с поведенческите му прояви се прилагат една или повече от следните дейности за въздействие върху вътрешната мотивация:

- Обсъждане между ученика и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем и получаване на подкрепа за разрешаването му;
- Използване на посредник при решаване на конфликти, училищен психолог.
- Консултиране на детето или ученика с психолог.
- Създаване на условия за включване на ученика в група за повишаване на социални умения за общуване и за решаване на конфликти по ненасилствен начин.
- насочване на детето или ученика към занимания, съобразени с неговите потребности.
- индивидуална подкрепа за ученика от личност, която той уважава (наставничество).
- участие на ученика в дейности в полза на паралелката или училището, включително определяне на възможности за участие на ученика в доброволчески дейности.
- други дейности, определени в правилника за дейността на институцията.

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, създаване на правила и отношения в групата, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа и в друго време. Дискусиите са възможност в групата/класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за мислене и отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне и развиване на нови умения и модели за ненасилствени отношения и поведение.

Интервенцията включва отговора на училището при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират

като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципа на най-добрия интерес на детето.

2. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда

2.1. Създаване на координационен съвет - със заповед на директора на СУ “Христо Ботев” беше преизбран координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който ще отговаря за планиране проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.

За председател на КС на ПС бе избран:

.....

Членове:

1.
2.
3.
4.
5.

Координационния съвет ще проведе анкетиране и оценка на тормоза в училище, ще набележи мерки за справяне в ситуации на тормоз сред връстници, ще изготви план за работа и ще съдейства за позитивен климат в учебната дейност през годината.

2.2 Оценка на ситуацията - Оценката и анализирането на ситуацията в СУ “Христо Ботев” се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, дискусии с участие на цялата училищна общност, фокус групи с деца, учители и родители и др.

Оценката на тормоза се извършва от класните ръководители. Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет, на който участие могат да вземат всички заинтересовани страни. Резултатите могат да се обсъдят и на родителските срещи и в часовете на класа.

2.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза
На базата на извършената оценка в началото на учебната година КС изготвя план за противодействие на училищния тормоз, утвърден от директора. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас/ училище. Той е със срок от една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

2.4. Дейности по превенция

2.4.1 Дейности по превенция на равнище училище.

- Актуализиране на етичен кодекс на училищната общност.
- Актуализиране на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията. Този процес е на две стъпки:

Изработване на правила на поведение и ценности от всеки клас;
Обобщаване на правилата на ниво институция и вписване в Правилника за дейността на институцията.

- Внасяне на промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост.
- Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в институциите на предучилищното и училищното образование за превенция и справяне с насилието и тормоза.
- Информирание и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността - съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в детската градина, училището и центъра за подкрепа за личностно развитие.
- разработване на мерки за привличане на родителите.
- осигуряване на реални партньорства с външни за училището служби, организации специалисти, предлагащи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище.

2.4.2. Дейностите за превенция на ниво клас включват:

- Учениците и учителят създават правила за поведение на класа.
 - Обучителни дейности работа с класа, в които водеща роля има учителят/класният ръководител. При работата на равнище клас/следва да се прилагат всички форми на групово работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит. Основните теми могат да бъдат:
1. Правата на децата и отговорностите, които те създават по отношение на околните.
 2. Ценностите – какво са, какви могат да бъдат, как се проявяват в поведението, как се прилагат в ежедневието?
 3. Какво представляват насилието и тормозът, разпознаваме ли ги, как можем и на кого да съобщаваме за случаи на насилие и тормоз?
 4. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
 5. Как се чувстваме, когато видим прояви на насилие и тормоз и какво правим? Какво можем да направим?
 6. Провеждане на тематични родителски срещи.
- Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници, осигуряване на условия за участие на децата и учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от децата и др.);

2.5 Дейности по интервенция

2.5.1. Дейности по интервенция на ниво институция

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията.**

Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация, при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, група/клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.

На базата на вписаните ситуации координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се вълечат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск. Дневникът се съхранява при психолога.

- **Инициране на работа по случай, включително насочване на случая към други.**

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ – ОЗД) и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция*, в който следва се включи представител на институцията (класен ръководител, училищен психолог). При становище от координационния съвет в училището за инициране на работа по случай или ако не се свика *Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция*, психологът следва да иницира работа по случай с детето в училището.

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

2.5.2 Дейности по интервенция на ниво група/клас

- Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог и включване на външни специалисти. Може да се организират допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта.
- Провеждане на тематична родителска среща.
- Работа с родители -

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност. Съгласно училищните политики, родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция и интервенция.

Партньорството с родителите за съдействие по **превенция** на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват.
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.
- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено и други организации и институции.

Партньорството с родителите в случаи на **интервенция**:

1. Задължително е във всички случаи родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията.
2. Насоки към учителя за разговор с родителите:

- разговорът да бъде започнат със силните страни на децата и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.
- останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Родителите трябва да бъдат информирани, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете или деца от тяхна страна са недопустими и само ще задълбочат конфликта.
- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености – кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка учителят може да насочи родителите за консултация с училищния психолог, или с други специалисти при необходимост. Насоки за работа с родители, когато не съдействат: В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

3.Ресурсна обезпеченост

3.1. Ръководството на СУ “Христо Ботев”– гр. Сапарева баня в системата осигурява:

- ежегодно обучение на служителите по теми, свързани с насилието и тормоза;
- обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в институцията, а при липса на такива да се обърне към външни за институцията специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

